

Tilburg University

Productie en verdeling

Cobbenhagen, M.J.H.

Published in:
Maandschrift Economie

Publication date:
1937

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Cobbenhagen, M. J. H. (1937). Productie en verdeling. *Maandschrift Economie*, 2(12), 577-584.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

ECONOMIE

Tijdschrift voor Algemeen Economische
Bedrijfs-Economische en Sociale Vraagstukken

Tweede Jaargang Aflevering 12 Sept. 1937

Productie en Verdeling

door

Prof. Dr. M. J. H. COBBENHAGEN

Al de handelingen, gericht op de bereiking van het samengestelde economische welvaartsdoel in de maatschappij, hangen in een groot systeem met elkaar samen. De erkenning van deze voor de theorie en voor de economische politiek zo belangrijke waarheid, die, zoals elke waarheid, nieuw licht heeft geworpen op bestaande problemen, die voorheen niet of minder juist werden gezien, heeft echter, mede als gevolg dier nieuwe belichting, nieuwe problemen doen zien. Dat is ook het geval geweest ten aanzien van het vraagstuk in de titel van dit opstel bedoeld: de verhouding tussen productie en de verdeling van het sociaal of maatschappelijk product, m.a.w. tussen productie en inkomensverdeling.

Voor een tweetal in de economische wetenschap bestaande richtingen is het hier bedoelde probleem geen eigenlijk vraagstuk. En wel voor een oudere richting, die de productie en de verdeling en de met ieder samenhangende vraagstukken als zelfstandige onderdelen der economie behandelde en meende, dat elk onderdeel door eigen regels c.q. wettelijkheden werd geleid. Daarnaast staat een meer moderne richting, die productie en verdeling, in zoverre zij tot het economisch terrein behoren, identificeert, ze beschouwt als twee aspecten van een en hetzelfde economisch proces en dientengevolge de oplossing van het ene vraagstuk met die van het andere gegeven acht. Deze laatste, in de moderne economische theorie zeer belangrijke stroming richt haar aandacht vooral op de productie en meent dientengevolge met de oplossing der economische

productieproblemen ook de oplossing der verdelingsproblemen, althans in theorie, te hebben gegeven.

Beide richtingen hebben tot gevolg gehad, dat aan het verdelingsvraagstuk veel minder aandacht is geschonken dan aan het productievraagstuk. Want de eerstgenoemde richting, waarvan J. St. Mill de zeer typische vertegenwoordiger was, ontdekte in het verdelingsproces weinig regelmaat, weinig of geen economische wettelijkheid, meer vrijheid van inrichting, meer plaats voor overheidsmaatregelen en zag dit proces meer afhankelijk van min of meer willekeurige, althans veranderbare juridische en sociale verhoudingen, dan op het gebied der productie golden. Het verdelingsprobleem werd daardoor niet ontkend, maar naar het niet-economisch terrein verlegd en dientengevolge buiten het gebied, dat de economische wetenschap bestreek, geplaatst. Men zou, zeer algemeen gesproken, kunnen zeggen, dat de oplossing der verdelingsproblemen aan de sociologie en den socialen wetgever werden overgelaten. Dat wil echter niet zeggen, dat maatregelen om in het geldende verdelingsresultaat in te grijpen van deze zijden voorgesteld, de economen ongemoeid lieten. Integendeel. Maar hun bemoeiing liep als regel uit op een protest, omdat deze maatregelen een als ongunstig beoordeelde terugslag hadden of, naar men, lang niet altijd terecht, vreesde, zouden hebben op het productieproces. De economie laadde aldus het odium op zich de verdedigster bij uitstek te zijn van een kapitalistische samenleving, het odium van handlangster te zijn van het steeds weer protesterende conservatisme. Deze qualificatie moge in haar algemeenheid zeker niet juist zijn en allerm minst typerend voor de werkelijke mentaliteit van alle beoefenaren der economische wetenschap, een feit is toch, dat de haast traditioneel geworden protesterende houding voor een groot deel haar oorzaak vond in een onvoldoende bestudering van de verdelingszijde van het welvaartsprobleem.

De aanhangers der in de tweede plaats genoemde richting maakten het niet beter. De vereenzelviging van het productie- en verdelingsprobleem leidde in nog sterkere mate de aandacht van het verdelingsprobleem af. Zij er-

kenden weliswaar uitdrukkelijk, dat in hun economisch systeem het vraagstuk der rechtvaardige verdeling van de goederen der aarde geen oplossing vond, maar suggereerden tevens de fatale gedachte, dat de verdeling, die in hun stelsel tot stand kwam, de economisch juiste was. Fataal is deze gedachte hierom, omdat daaruit de conclusie moest worden getrokken, dat een moreel gerechtvaardigde verdeling steeds met ernstige economische nadelen, met opoffering dus van economische welvaart zou moeten gepaard gaan. Ge kunt uw maatregelen tot een meer rechtvaardige verdeling nemen, was hun antwoord aan de voorstanders van een andere verdelingswijze, maar weet wel, dat ge per saldo de economische welvaart verkleint. Het is psychologisch begrijpelijk, dat deze houding, die aangediend werd als resultaat van wetenschappelijke bestudering, een nog meer remmende invloed moest hebben op de doorvoering van voorgestelde maatregelen, dan de houding van het traditionele protest. Aldus werd een *tegenstelling* geconstrueerd tussen ethisch juist en economisch juist, tussen rechtvaardig en economisch voordelig, een *tegenstelling*, die allerm minst bestaat. Evenmin als men a priori kan beweren, dat het ethisch meest juiste en het economisch meest voordelige samenvallen, kan men a priori een tegenstelling aannemen.¹⁾ Het gaat bij deze problemen om een vraag van economische doelmatigheid, welke vraag door de bedoelde economen niet aan de orde werd gesteld. Reeds het uitgangspunt, dat gevormd wordt door de abstracties, die in het begrip der vrije concurrentie zijn opgesloten, had hun moeten waarschuwen tegen hun conclusie. Dat uit bepaalde vooropstellingen een bepaald verdelingsresultaat, als het bij deze vooropstellingen mogelijke en juiste, volgt, is duidelijk, maar dit sluit allerm minst in, dat het resultaat bij andere vooropstellingen verkregen, economisch het mindere is.

Een van die vooropstellingen, die als zodanig niet ingesloten behoeft te zijn in het stel abstracties der vrije concurrentie, speelt bij het vraagstuk, dat ons thans bezig houdt, een overwegende rol: de vooropstelling, dat pro-

1) Vgl. ook *Economie*, 1e jaargang, blz. 613—616.

ductie en verdeling, uit economisch oogpunt, één zijn. Tot deze vooropstelling is men aldus gekomen, althans naar mijn wijze van zien. Historisch is het zeer verklaarbaar, dat van de beide kanten, die de economische welvaart bepalen, de voortbrenging en de verdeling van het voortgebrachte onder de leden der maatschappij, de voortbrenging het eerst en het meest de aandacht trok van de economen. De opkomst van de economie als zelfstandige wetenschap dateert van het einde der 18e en het begin der 19e eeuw. De economische probleemstelling uit die jaren heeft de gehele 19e eeuw, waarvan wij thans de erfenis verwerken, overheerst. De geweldige divergentie tussen de behoeften van het steeds groeiende mensengetal en de bekende productiemogelijkheden heeft alle aandacht getrokken naar de vraagstukken van de productie, zowel van de techniek als van de economie. De probleemstelling van Malthus en de sombere beschouwingen daaromheen zijn typerend voor de tijd. De voortdurende beklemtoning van de noodzaak van de kapitaalvorming, de grote waardering voor de „profit” (kapitaalrente en ondernemerswinst), uit welk overschot immers de kapitaalvorming verwacht werd, de z.g. pessimistische loontheorieën, die uitgingen van een star loonfonds, dat voor lonen beschikbaar was, de strakke binding van alle inkomens aan de prestatie in het materiële productieproces als prikkel voor de vergroting van de productie, zijn opvattingen, die als noodzakelijk moesten opkomen in een tijd, dat alle krachten op de vergroting van de productie-opbrengst moesten worden gericht. Het verdelingsvraagstuk, ook al wordt dit gesteld, was volkomen aan de productieproblemen ondergeschikt. De geweldige, niet voorziene groei van de productiemogelijkheden is van deze technische en economische oriëntering op die productievraagstukken het grootse resultaat. Maar tevens, als minder groots, maar toch begrijpelijk gevolg van deze eenzijdige oriëntering, hebben we te aanvaarden de verwaarlozing van het verdelingsprobleem, niet het enige ongetwijfeld, maar toch het zeer typische vraagstuk van de huidige tijd. Economie en techniek hebben elkaar in het grootste gedeelte van de 19e eeuw uitstekend begrepen en aangevuld: in de huidige eeuw dreigt de tegenstelling tussen het technisch kunnen

en het economisch kunnen. Het onopgeloste verdelingsprobleem is de oorzaak dier dreiging. De huidige economie ziet dit wel in, maar de achterstand in de opbouw en de uitwerking der verdelingsleer is niet zo gemakkelijk in te halen en de ombouw der gevestigde sociale structuur der maatschappij is nog moeilijker.

Wanneer in het voorgaande een historische reden kan zijn gelegen, waarom het verdelingsprobleem naar de achtergrond werd verschoven, dan is daarnaast nog een belangrijke en vooral moeilijker te overwinnen oorzaak voor dit verschijnsel. De doorwerking immers van historisch bepaalde oorzaken kan geruime tijd duren, ook nadat de historische grond heeft opgehouden te bestaan, het einde komt zonder twijfel. Een niet van voorbijgaande omstandigheden afhankelijke grond is daarom veel hardnekkiger in zijn voortbestaan en moeilijker weg te ruimen. Deze grond is de opvatting, die door Walras en de door hem beheerste z.g. mathematische richting in de moderne economie is gebracht. Deze opvatting ziet het economisch kenmerkende van de economische verschijnselen in de ruilhandelingen en de daaruit resulterende prijzen. Daaronder moet men niet verstaan, zoals meerdere schrijvers leren, dat naast de afzonderlijke vraagstukken van productie en verdeling, die ook kunnen bestaan buiten de ruilverkeermaatschappij, ook nog vraagstukken zijn van de ruil, die met de ruilverkeermaatschappij hun intrede doen. Wat men bedoelt, is, dat alle economische vraagstukken, dus ook die van productie en verdeling, wanneer deze ontdaan zijn van hun niet-economische kanten en uitsluitend onder economisch opzicht worden gezien, niets anders zijn dan ruilhandelingen. Zelfs in de maatschappij-constructie, waarin men van het ruilverkeer abstraheert en die men zich dus denkt als een enkelvoudige huishouding, worden de economische beslissingen van het individu, die berusten op keuze tussen niet tegelijkertijd te verwezenlijken mogelijkheden, als ruiltransacties beschouwd. Economisch handelen in zijn eigen aard is dan niets anders dan ruilen. Het ruilen, zoals dat in de ruilverkeermaatschappij steeds en noodzakelijk plaats heeft, heeft natuurlijk een doel, de verbinding der onzelfgenoegzame huishoudingen ter be-

reiking van een totale behoeftenbevrediging. Dat doel telt in de hier bedoelde beschouwingwijze niet meer mee.

Het is er nog wel, men ontkent het niet, maar het economisch opzicht, waaronder men de handelingen beschouwt, is dat doel niet meer. De ruil, die in de werkelijkheid alleen middel is, om tot een alzijdige behoeftenbevrediging te komen, wordt tot een zelfstandige categorie, tot een doel in zich. Er wordt geruild en alles wordt tot ruil herleid, dat is, wat men constateert en met deze constatering volstaat men voor de theoretische beschouwing. Het theoretisch apparaat wordt aldus zeer ingekrompen: met mathematische nauwkeurigheid wordt het systeem opgebouwd, dat alleen bestaat bij gratie van veronderstellingen, die niet bedoelen de werkelijkheid van het economisch leven te benaderen, maar zijn uitgevonden en uitgedacht om het systeem een eigen geslotenheid te geven. Op zich lijkt dit een nutteloos en dwaas spel, in werkelijkheid is het de behoefte, om aan de economie een grotere exactheid te geven en aldus meer bevrediging voor de geest. Hoe begrijpelijk het verlangen is naar minder vage conclusies in de economie, deze weg, die de realiteit naar de eisen van de geslotenheid van het bedachte ruilsysteem ombuigt, kan nooit de juiste zijn, ook al is men langs deze weg attent gemaakt op de *mogelijkheid* van sommige verbindingen in de werkelijkheid, die men voordien niet had gezien.

Uit deze gedachtensfeer zijn ook bij schrijvers, die niet tot de genoemde richting kunnen gerekend worden, toch opvattingen ontstaan en door hen verspreid, welke in verband met ons probleem van belang zijn. En met name het uitsluitende ruilkarakter der economische handelingen. Indien elke economische handeling op het gebied der productie en op dat der verdeling herleid wordt tot een ruilhandeling zonder meer, is elk specifiek onderscheid verdwenen en geschieden inderdaad door een en dezelfde handeling en productie en verdeling. In zijn studie over „Das Grundprinzip der Verteilung”²⁾ zegt Schumpeter het dan ook met alle woorden: „Produktion und Verteilung sind nicht zwei unterscheidbare reale Vorgänge, die etwa

2) Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik. Bd. 42.

nur aufeinander wirken würden, sondern zwei Aspekten eines einheitlichen Prozesses und Schritt für Schritt mit einander identisch". Eigenlijk is dit nog niet sterk genoeg gezegd. Want in wezen is alles productie of voorwaarde tot productie. Door de uitschakeling van het economisch doel van alle productie en verdeling betekent de verdeling van het geproduceerde niet behoeftenbevrediging, maar eenvoudig weer ter beschikking stellen voor het productieproces, dat continu doorgaat in een kring zonder einde. Dit is de kringloop-hypothese in haar eenzijdige, de doelloorzaak uitschakelende vorm. Deze juiste gedachte is er in gelegen, dat het productieproces continu moet blijven doorgaan en dat er dus steeds de voorwaarden moeten worden geschapen voor de voortzetting. Maar, waarom moet die voortgang onafgebroken plaats hebben? Omdat de behoeftenbevrediging onafgebroken kunne plaats vinden. Dus niet omwille van het produceren zelf, maar omdat het doel van alle productie, de behoeftenbevrediging, worde bereikt. Verliest men dit uit het oog, dan is de realiteit daar om te bewijzen, dat het economisch leven in de war geraakt. En nu is de inkomensverdeling en wel de spreiding van de geldinkomens over de leden der maatschappij het middel om in onze maatschappij het evenwicht te bewaren tussen hetgeen voor de consumptieve behoeftenbevrediging wordt aangewend en hetgeen als grondslag moet dienen voor de handhaving van de continuïteit in het productieproces. In het mathematische economische systeem mogen derhalve productie en verdeling niet te onderscheiden zijn, in de realiteit, die het uitgangspunt en het doel moet blijven van alle economische studie, zijn productie en verdeling wel degelijk reëel onderscheiden: niet gescheiden.

Daarmee is de vraag gegeven, hoe dan wel de verhouding tussen productie en verdeling moet worden gezien. Wanneer we de economische norm bepalen van uit de economische doelloorzaak — bij alle op een bewust doel gericht menselijk handelen is dit de enig-juiste bepalingswijze — is deze: een zo groot mogelijke behoeftenbevrediging voor alle leden der maatschappij. Deze norm geeft dan tevens het opzicht aan, waaronder productie en ver-

deling moeten worden gezien. Beiden zijn middelen ten opzichte van het doel en als zodanig staat het ene niet boven het andere, noch het ene in dienst van het andere, doch beide middelen staan in dienst der behoeftenbevrediging. Een verdelingsnorm, zoals de economische toerekeningsleer deze aanneemt, waarbij het aandeel in het productieproces het aandeel bij de verdeling bepaalt, kan niet als een zelfstandige economische verdelingsnorm worden aangemerkt. In de eerste plaats lijkt mij het probleem langs een weg, die de toerekeningsleer gaan wil, onoplosbaar.³⁾ Maar tevens, indien men de oplosbaarheid wel aanneemt, kan men hoogstens komen tot een z.g. functionele verdeling of, zoals Röpke het duidelijker noemt, een „kategoriale Einkommensverteilung“⁴⁾, een verdeling tussen de productiefactoren, tussen de categorieën arbeid, kapitaal en grond. Voor de juiste welvaartsverdeling komt het echter aan op de personele verdeling, de verdeling over de afzonderlijke leden van de maatschappij. Aan dit probleem is in de economie in het verleden onvoldoende aandacht geschonken. In de jongste tijd is de belangstelling voor dit vraagstuk echter groeiend. We hopen in een volgend opstel op dit vraagstuk nader terug te komen en zullen dan tevens trachten een antwoord te vinden op de vraag, hoe de verhouding tussen productie en inkomensverdeling moet worden gezien.

3) Zie hierover mijn opstel: De wijsgerige achtergrond der economische toerekeningsleer in het Beysens-nummer van *Studia Catholica*, Juli—September 1937, bl. 299 (51).

4) W. Röpke: *Die Lehre von der Wirtschaft*, 1937, bl. 155.